

บทที่ 5

เครดิต และเครื่องมือเครดิต

เมื่อสังคมมนุษย์เจริญขึ้น ก็ได้พัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ก้าวหน้าขึ้นตามมาด้วย รวมทั้งระบบการเงินจากระบบการแลกเปลี่ยนสิ่งของต่อสิ่งของมาสู่การใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และจากเงินในรูปลักษณะต่าง ๆ มาสู่เงินเหรียญและธนบัตร พัฒนาการเหล่านี้มีต่อเนื่องกันมาจนประมาณศตวรรษที่ 17 แห่งคริสตกาลเมื่อระบบธนาคารพาณิชย์วางรากฐานขึ้นระบบเครดิตก็ได้รับการพัฒนาเรื่อยมาทุกวันนี้เงินฝากเพื่อเรียกกลายเป็นเงินซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลาย และจำนวนเงินที่เกิดจากเครดิตนี้นับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในปริมาณเงินทั้งสิ้นที่หมุนเวียนอยู่ในเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อภาวะการเงินของประเทศเป็นอเนกอนันต์ เงินฝากเพื่อเรียกนี้นับเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเครดิตซึ่งทำหน้าที่เพื่อให้เศรษฐกิจมีปัจจัยในการชำระหนี้เพิ่มขึ้น

หากจะพิจารณากิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหลายจะพบว่ามีสองด้านเสมอ ควบคู่กันที่กิจกรรมนั้นเกิดจากข้อตกลง เมื่อมีผู้ซื้อก็จะมีผู้ขาย เมื่อมีผู้ให้เช่าก็จะมีผู้เช่า เมื่อมีนายจ้างก็จะมีลูกจ้าง เมื่อมีรายได้ก็จะมีรายจ่าย เครดิตก็มีลักษณะเดียวกัน เมื่อมีผู้ให้เครดิตก็จะมีผู้รับเครดิต ผู้ให้เครดิตจะเป็นเจ้าหนี้ ส่วนผู้รับเครดิตก็จะเป็นลูกหนี้

1. ความหมายของเครดิต

เครดิตเป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Credit” ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาละตินว่า “Credo” ซึ่งแปลว่า “ข้าพเจ้าเชื่อ” และหากจะแยกแยะคำว่า credo ออกมาก็พบว่าเป็นคำผสม ภาษาสันสกฤตคำว่า “Cred” ซึ่งแปลว่า “เชื่อถือ” และภาษาละติน คำว่า “do” ซึ่งแปลว่า “ข้าพเจ้าให้” ดังนั้น Credo จึงอาจแปลว่าความเชื่อที่บุคคลอีกคนหนึ่ง

เครดิตหมายถึง “ การให้สินค้าหรืออำนาจซื้อในปัจจุบัน โดยแลกคำมั่นสัญญาว่าจะได้รับคืนสินค้าหรืออำนาจซื้อนั้นภายหลัง”

เมื่อพิจารณาความหมายของเครดิตและข้อเท็จจริงว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหลายล้วนมีสองด้านเสมอแล้ว เครดิตและหนี้ (debt) ก็คือสิ่งเดียวกันซึ่งมองคนละด้าน ทั้งเครดิตและหนี้เป็นข้อผูกพันต่อกันในการชำระคืนในอนาคต และเมื่อเงินถูกใช้เป็นมาตรฐานในการชำระหนี้ เครดิตและหนี้จึงเป็นข้อผูกพันในการชำระเงินในจำนวนที่แน่นอนในอนาคต ในทัศนะของบุคคลซึ่งได้รับคืนเงินในอนาคต ข้อผูกพันนั้นคือ “เครดิต” ซึ่งสามารถเรียกร้องให้มีการชำระเงินคืนแก่ตน ส่วนในทัศนะของบุคคลซึ่งมีข้อผูกพันต้องจ่ายเงินชำระในอนาคต ข้อผูกพันนั้นคือ “หนี้” ที่ต้องชำระคืนในเวลาใดก็ตามจะเท่ากับจำนวน “เครดิต” ที่จะได้รับชำระเสมอ

นอกจากเครดิตจะเกี่ยวข้องกับเงินหรืออำนาจซื้อแล้วยังมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งที่มีค่าอื่น ๆ (Something of Value) เช่นสินค้าและบริการ หรือสิทธิในการเรียกร้องทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หุ้นสามัญ หรือพันธบัตร หรือตัวเงินต่าง ๆ อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ของหนี้มักจะเป็นการชำระคืนด้วยเงินเสมอไม่ว่าจะเป็นเครดิตทางการเงิน (Financial Credit) ซึ่งเป็นคำมั่นสัญญาที่จะชำระเงินที่กู้ยืมไป หรือเครดิตทางการค้า (Trade Credit) ซึ่งเป็นคำมั่นสัญญาที่ผู้ซื้อสินค้านำสินค้าไปก่อนและจะชำระเงิน (เป็นเงิน) ในภายหลัง

ผู้รับเครดิตอาจเป็นบุคคล องค์กร ห้างร้าน บริษัท หรือรัฐบาลก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้ให้เครดิตมีความเชื่อมั่นว่าเครดิตที่ให้ไปจะได้รับชำระคืนตามสัญญาข้อผูกพันเพียงใด การพิจารณารายละเอียดของผู้รับเครดิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ให้เครดิตพึงกระทำ ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบคุณสมบัติและความสามารถในการชำระหนี้คืนของผู้รับเครดิต

2. หลักการพิจารณาการให้เครดิต

ก่อนที่จะตัดสินใจให้เครดิต ผู้ให้เครดิตไม่ว่าจะเป็นเครดิตทางการเงินหรือเครดิตทางการค้าก็ตาม อาจใช้หลักการพิจารณากว้าง ๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ อย่างไรก็ตาม หากเป็นการให้เครดิตที่มีมูลค่าสูง หรือผู้ให้เครดิตไม่มีความคุ้นเคยกับผู้รับเครดิตดีพอก็อาจจะต้องพิจารณารายละเอียดอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย

หลักการพิจารณาการให้เครดิตจะพิจารณาปัจจัย 5 ประการ (Five C's of Credit) ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้รับเครดิตเป็นสำคัญ (ตำราทางการเงินและการธนาคารบางเล่มใช้หลักพิจารณาปัจจัยเพียง 4 ประการ หรือ Four C's of Credit โดยตัดปัจจัยประการที่ห้าออกไป) ดังนี้

2.1 Character หมายถึง อุปนิสัยและความประพฤติของผู้ขอรับเครดิต ผู้จะได้เครดิตจะต้องทราบข้อมูลส่วนตัวของผู้ขอรับเครดิตว่า คือใคร มีระดับการศึกษาแค่ไหน หน้าที่การงานในปัจจุบันและในอดีตเป็นอย่างไร มีความหมั่นเพียรในการทำมาหากินหรือไม่ ความประพฤติทั่วไปในอดีตเป็นอย่างไร มีความหมั่นเพียรในการทำมาหากินหรือไม่ ความประพฤติทั่วไปเป็นเช่นไร เช่น ชอบดื่มสุราเป็นอาฉิม หรือเที่ยวหาความสำราญมากเกินไปหรือไม่ สมรสหรือยัง ภรรยาชื่อใคร มีบุตรกี่คน ชอบเล่นการพนันหรือไม่ เคยถูกจับเป็นผู้ต้องหาหรือเปล่า ชื่อเสียงในทางสังคมเป็นอย่างไร เคยบิดพลิ้วในการชำระหนี้หรือไม่ ฯลฯ อุปนิสัยและความประพฤตินี้รวมความถึงคุณสมบัติส่วนตัวทั้งหมดของผู้ขอรับเครดิตด้วย คุณสมบัติเหล่านี้จึงเป็นเครื่องชี้ในเบื้องต้นว่าผู้ขอรับเครดิตสมควรจะได้รับการให้เครดิตหรือไม่

2.2 Capacity หมายถึง ความสามารถที่จะหารายได้ (Capacity to Create Income) เป็นการพิจารณาถึงรายได้ ความมั่นคงในหน้าที่การงาน สุขภาพ ความชำนาญในงานที่ทำมีทางก้าวหน้าหรือประสบผลสำเร็จแค่ไหน มีกิจการคู่แข่งอย่างไร สถานที่ตั้งกิจการเหมาะสมหรือไม่ สินค้าที่ขายมีคุณภาพอย่างไร มีการบริการหรือการโฆษณาส่งเสริมการขายที่ถูกต้องหรือไม่ ฯลฯ ความสามารถที่จะหารายได้จึงเป็นการพิจารณารายละเอียดทั้งหลายที่จะประกอบกันทำให้เกิดรายได้แก่ผู้ขอรับเครดิตด้วย

2.3 Capital หมายถึง การพิจารณาฐานะทางการเงินของผู้ขอรับเครดิตหรือธุรกิจของผู้ขอรับเครดิต ซึ่งจะประกอบด้วยมูลค่าของทรัพย์สินทั้งหมด หักด้วยหนี้สินทั้งหมดจะได้เงินทุนของบุคคลหรือของธุรกิจนั้น เมื่อรวมกับกำไรสะสมที่อาจมีอยู่ก็จะรวมเป็นเงินทุนทั้งสิ้นของกิจการ ในส่วนของรายได้เมื่อหักรายจ่ายแล้วจะปรากฏเป็นกำไรที่เกิดขึ้นของกิจการ ตัวเลข รายการเหล่านี้จะเป็นหลักในการพิจารณาเบื้องต้นในฐานะทางการเงินของผู้ขอรับเครดิต การพิจารณารายละเอียดลงไป

อีกเพื่อให้สามารถหยั่งรู้ถึงความสามารถในด้านต่าง ๆ ของกิจการที่ขอรับเครดิต โดยพิจารณางบการเงิน (Financial Statement) ต่าง ๆ ในทั้งปัจจุบันและอดีตและนำตัวเลขในรายการต่าง ๆ มาวิเคราะห์อัตราส่วนต่าง ๆ (Ratio Analysis) อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีถึงแม้ผู้ขอรับเครดิตจะมีฐานะการเงินไม่สู้ดีนัก แต่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือมีผู้ค้ำประกันที่เชื่อถือได้ ก็อาจได้รับการพิจารณาให้เครดิตได้

2.4 Collateral หมายถึง หลักประกันซึ่งผู้ให้เครดิตอาจกำหนดให้ผู้ขอรับเครดิตวางเป็นหลักประกัน

ถ้าเกิดกรณีผู้ขอรับเครดิตไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อตกลงในการชำระหนี้ ผู้ให้เครดิตอาจนำหลักประกันนี้ไปขายทอดตลาดเพื่อหักหนี้สินที่ผูกพันอยู่ได้ การให้เครดิตทางการเงินของสถาบันการเงินต่าง ๆ มักกำหนดให้ผู้ขอกู้วางหลักทรัพย์ต่าง ๆ เป็นหลักประกัน เช่น ที่ดินอาคารสิ่งปลูกสร้าง อื่น ๆ หุ่นกู้ พันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น หลักประกันที่สถาบันการเงินกำหนดให้ผู้ขอกู้ต้องมีไว้เพื่อจุดประสงค์มิให้ผู้ขอกู้เงินผิดข้อตกลงมิได้ต้องการจะยึดหลักประกันเพื่อขายทอดตลาดเพราะการกระทำเช่นนั้นต้องเสียหาย เสียค่าใช้จ่าย และอาจกระทบต่อชื่อเสียงของสถาบันการเงินเองด้วย ดังนั้น มูลค่าของหลักประกันที่กำหนดไว้จึงสูงกว่าจำนวนเงินที่ให้เครดิตไป ส่วนหลักประกันของเครดิตทางการค้าในกรณีที่ผู้ให้เครดิตต้องการให้ผู้รับเครดิตผู้ซื้อมีไว้ อาจได้แก่ตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือเช็คของธนาคารลงวันที่ล่วงหน้าก็ได้

2.5 Condition การพิจารณาให้เครดิตอาจต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ นอกเหนือจากส่วนที่

เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ขอรับเครดิต ปัจจัยที่ว่านี้คือ ภาวะเศรษฐกิจ (Economic Conditions) ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอันจะกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้สินของผู้ขอรับเครดิตหรือไม่ ภาวะเศรษฐกิจอันนี้อาจหมายถึงการหมุนเวียนของวัฏจักรเศรษฐกิจการเพิ่มภาษีอากรของรัฐบาล ระเบียบข้อบังคับและวิกฤตการณ์ทางการค้าทางการเงินอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจของผู้ขอกู้เงิน หรือกระทบกระเทือนต่อการค้า การผลิต การเก็บหนี้ของผู้ขอรับเครดิต ซึ่งจะมีผลต่อการชำระหนี้คืนแก่ผู้ให้เครดิตด้วย

หลักการพิจารณาการให้เครดิตที่กล่าวมานี้เป็นเพียงหลักการแน่นอนให้ทุกกรณีไป เช่น หากผู้ขอรับเครดิตเป็นผู้มีชื่อเสียง หรือมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ให้เครดิต หรือหากให้เครดิตแล้วผู้ให้เครดิตจะได้รับผลตอบแทนอย่างอื่นชดเชย การให้เครดิตก็อาจทำได้โดยไม่ต้องพะวงถึงหลักการที่กล่าวนี้มากนัก

3. ประเภทของเครดิต

การแบ่งประเภทของเครดิตอาจทำได้หลายวิธี ในที่นี้จะจำแนกเครดิตออกเป็น 4 วิธี คือ

- 3.1 แบ่งตามวัตถุประสงค์
- 3.2 แบ่งตามระยะเวลา
- 3.3 แบ่งตามประเภทผู้รับเครดิต
- 3.4 แบ่งตามประเภทผู้ให้เครดิต

การแบ่งประเภทของเครดิต

ตามวัตถุประสงค์	ตามระยะเวลา	แบ่งตามผู้รับเครดิต	แบ่งตามผู้ให้เครดิต
<ol style="list-style-type: none"> 1. เครดิตเพื่อการผลิต 2. เครดิตเพื่อการอุปโภคบริโภค 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครดิตระยะสั้น 2. เครดิตระยะปานกลาง 3. เครดิตระยะยาว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครดิตสำหรับเอกชน 2. เครดิตสำหรับรัฐบาล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เอกชนเป็นผู้ให้ 2. ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ให้ 3. สถาบันการเงินอื่น ๆ เป็นผู้ให้ 4. สถาบันที่มิใช่การเงินเป็นผู้ให้ 5. ผู้ขายสินค้าเป็นผู้ให้

3.1 การแบ่งประเภทเครดิตตามวัตถุประสงค์

3.1.1 **เครดิตเพื่อการผลิต (Productive Credit)** อาจเรียกว่าเครดิตเพื่อการลงทุน (Investment Credit) เพราะเป็นเครดิตที่ให้เพื่อใช้จ่ายหรือลงทุนในการผลิตต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนหรือการผลิตทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม หรือพาณิชยกรรม และผู้รับเครดิตก็อาจเป็นเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐบาล เครดิตเพื่อการเกษตรมักเป็นเครดิตที่ได้มาเพื่อใช้จ่ายเป็นค่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ที่ดิน สินค้า เครื่องมือเครื่องจักร อาคารโรงงาน ปุ๋ยเมล็ดพันธุ์พืช วัสดุคิบ ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น เครดิตประเภทนี้มีผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยตรง

3.1.2 **เครดิตเพื่อการอุปโภคบริโภค (Consumption Credit)** ได้แก่ เครดิตที่ให้กับประชาชนทั่ว ๆ ไป เพื่อนำไปใช้จ่ายสินค้าต่าง ๆ หรือบริการต่าง ๆ เพื่อความสุขและการครองชีวิตที่สะดวกสบายขึ้น เครดิตประเภทนี้เป็นประเภทใหม่ซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 นี้เอง และได้รับความนิยอย่างกว้างภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อประชาชนมีเงินในมือไม่เพียงพอกับราคาสินค้าอุปโภคบริโภคซึ่งมีการผลิตออกมามากมาย เช่น รถยนต์ ตู้เย็น โทรทัศน์ แอร์คอนดิชัน ฯลฯ ในระยะหลังเครดิตเพื่อการอุปโภคบริโภคได้ขยายตัวไปถึงสินค้าและบริการอื่น ๆ มากมายหลายชนิด จนทำให้ประชาชนอดไม่ได้ที่จะรับเครดิตเพื่อการอุปโภคบริโภค หรือที่เรียกว่าการซื้อแบบผ่อนส่งแม้ในประเทศไทย เครดิตประเภทนี้ส่วนใหญ่ผู้ให้เครดิตได้แก่บริษัทเงินทุนต่าง ๆ ซึ่งมีความคล่องตัวและความชำนาญในการให้เครดิตประเภทนี้ดีกว่าธนาคารพาณิชย์

3.2 การแบ่งประเภทเครดิตตามระยะเวลา

3.2.1 **เครดิตระยะสั้น (Short-term Credit)** ได้แก่เครดิตที่มีอายุการใช้คืนภายใน 1 ปี นอกจากเครดิตทางการค้าแล้ว ก็เป็นเครดิตทางการเงิน ซึ่งผู้รับเครดิตนำเงินไปซื้อสินค้า วัสดุคิบ ค่าแรงงานในกิจการค้าซึ่งสามารถขายได้ในระยะเวลาด่วนเพื่อนำเงินมาชำระคืน เครดิตระยะสั้นยังครอบคลุมถึงเครดิตที่ผู้ให้อาจเรียกคืนทันที (Payable on Demand) คือการให้

กู้ยืมประเภทเบิกเกินบัญชี (Bank Overdraft) ซึ่งถึงแม้โดยปกติจะมีกำหนดให้เบิกเกินบัญชีเงินฝากที่มีอยู่ได้ภายใน 1 ปี แล้วจึงพิจารณาว่าจะต่ออายุให้ใหม่หรือไม่ก็ได้ก็ตาม แต่ธนาคารผู้ให้เครดิตทรงสิทธิในการงดการเบิกเกินบัญชีเมื่อใดก็ได้ที่เห็นสมควร

3.2.2 **เครดิตระยะปานกลาง (Intermediate-term Credit)** ได้แก่เครดิตที่มีอายุการใช้เกิน เกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี เครดิตประเภทนี้อาจได้แก่การนำเงินไปลงทุนในกิจการที่มีรายได้ภายในระยะเวลาที่ต้องชำระคืน เช่น การลงทุนประกอบการค้าประเภทร้านอาหาร ร้านขายของชำ ลงทุนเลี้ยงปลา กุ้ง ฯลฯ ซึ่งจำเป็นต้องมีระยะเวลาสั้น ๆ ช่วงหนึ่งก่อนมีรายได้

3.2.3 **เครดิตระยะยาว (Long-term Credit)** คือเครดิตที่มีอายุครบกำหนดชำระคืนภายหลัง 5 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่ได้แก่เครดิตที่นำเงินไปซื้อทรัพย์สินถาวร ซึ่งต้องมีเวลาช่วงหนึ่งอาจเป็นเวลาหลายปีก่อนจะเกิดรายได้ และรายได้ที่ได้ก็ไม่มากเมื่อเทียบกับจำนวนหนี้ที่มีอยู่ เช่น นำเงินไปลงทุนสร้างโรงงาน ซื้อเครื่องมือเครื่องจักร กิจการโรงงาน โรงภาพยนตร์ หรือเอกชนขอเครดิตเพื่อซื้อบ้านที่อยู่อาศัย เหล่านี้เป็นต้น

3.3 การแบ่งประเภทเครดิตตามประเภทผู้รับเครดิต

3.3.1 **เครดิตสำหรับเอกชน (Private Credit)** ได้แก่เครดิตที่ให้กับบุคคลหรือองค์การธุรกิจ บริษัท ห้างร้านต่าง ๆ ที่มีใช้หน่วยงานของราชการ การให้เครดิตส่วนบุคคลแก่ประชาชนคนใดคนหนึ่งหรือครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งอาจเรียกว่า เครดิตส่วนบุคคล (Personal Credit) และเครดิตสำหรับธุรกิจต่างๆ อาจเรียกว่า เครดิตสำหรับธุรกิจ (Business Credit)

3.3.2 **เครดิตสำหรับรัฐบาล (Government Credit)** คือเครดิตที่ให้กับหน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งหมายความรวมถึงเทศบาล หรือองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ในยามสงครามรัฐบาลมักต้องการเครดิตจำนวนมาก ส่วนในยามบ้านเมืองปกติก็ยังจำเป็นต้องการเครดิตเพื่อใช้ในโครงการสาธารณูปโภคต่าง ๆ ครอบคลุมที่รายได้ของรัฐบาลจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือภาษีอากรยังไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย เครดิตสำหรับ

รัฐบาลนอกจากเป็นการกู้ยืมโดยตรงแล้วยังอาจเป็นการจำหน่ายหลักทรัพย์ต่างๆ ของรัฐบาลด้วย

3.4 การแบ่งประเภทเครดิตตามประเภทผู้ให้เครดิต

3.4.1 เอกชนเป็นผู้ให้ (Individual Credit) ได้แก่เครดิตที่ผู้ให้เป็นบุคคลธรรมดา อาจเป็นผู้รู้จักมักคุ้น มิตรสหาย ญาติที่น้องให้กู้ยืมเงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ

3.4.2 ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ให้ (Bank Credit) ได้แก่การกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ และมีระยะเวลาชำระคืนต่างๆ กัน ธนาคารผู้ให้กู้ยืมอาจกำหนดให้มีหลักประกันต่าง ๆ ตามแต่กรณี

3.4.3 สถาบันการเงินอื่น ๆ เป็นผู้ให้ (Financial Institutions Credit) ได้แก่การได้เครดิตจากสถาบันการเงินต่าง ๆ เช่น บริษัทเงินทุน บริษัทประกันชีวิต ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ ซึ่งมีใช้ธนาคารพาณิชย์

3.4.4 สถาบันที่มีใช้การเงินเป็นผู้ให้ (Non-Financial Institutions Credit) อาจได้แก่ การได้เครดิตจากบริษัทห้างร้านที่ผู้ซื้อรับเครดิตทำงานอยู่ด้วย หรือจากมูลนิธิ หรือองค์การสาธารณกุศล หรือองค์การศาสนาต่าง ๆ ตลอดจนบริษัทเอกชน เช่น บริษัท อีออน ธนสินทรัพย์ เป็นต้น

3.4.5 ผู้ขายสินค้าเป็นผู้ให้เครดิต (Trade Credit) ได้แก่เครดิตจากการขายเชื่อสินค้าต่าง ๆ ซึ่งผู้ขายอนุญาตให้ผู้ซื้อนำสินค้าไปก่อนแล้วนำเงินค่าสินค้ามาชำระในภายหลังเครดิตประเภทนี้อาจเป็นเครดิตที่ผู้ผลิตให้กับผู้ขายส่ง ผู้ขายส่งให้กับผู้ขายปลีก ผู้ขายปลีกให้กับผู้บริโภคได้ทั้งสิ้น

4. ความสำคัญของเครดิตในระบบเศรษฐกิจ

ปัจจุบันเครดิตมีบทบาทสำคัญจนกล่าวได้ว่าระบบเศรษฐกิจจะขาดเครดิตเสียมิได้ ทั้งนี้เพราะเครดิตมีความสำคัญต่อกิจกรรมทุกอย่างในระบบเศรษฐกิจ ดังนี้

4.1 ด้านการเงินและการธนาคาร

เงินที่ใช้กันอยู่ทุกวันไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบเหรียญกษาปณ์ ธนบัตร หรือเงินฝากเพื่อเรียกสั้นเป็นเงินเครดิตที่เป็นหนี้ของสถาบันผู้ออกเงินทั้งสิ้น การใช้เครดิตทำให้เศรษฐกิจได้มีปัจจัยในการชำระหนี้เพิ่มขึ้น โดยไม่ต้องมีเงินมาตรฐานหรือการแลกเปลี่ยนเงินเป็นโลหะมีค่าเหมือนในระบบมาตราทองคำ ทั้งยังเป็นการประหยัดการสร้างเงินที่มีค่าเต็มตัวได้ด้วย หากไม่มีเงินเครดิตทั้งหลายใช้หมุนเวียนอยู่เช่นทุกวันนี้ ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการลงทุน การค้าขาย การจ้างแรงงาน และการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก

4.2 ด้านการผลิต

การใช้เครดิตช่วยเพิ่มพูนความผาสุกให้แก่ประชาชน เพราะกรรมวิธีการผลิตสมัยใหม่เป็นกรรมวิธีที่ต้องใช้เวลา วัตถุดิบ เครื่องอุปกรณ์ โรงงาน และปัจจัยอื่น ๆ จำนวนมาก เงินซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจ ได้มาจากการขายสินค้าจริง ๆ ไม่เพียงพอที่จะจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยเครดิตนำเงินมาลงทุนก่อน แม้การจำหน่ายสินค้าก็ต้องอาศัยเครดิตช่วยให้มีการขยายตลาดมีผู้ซื้อจำนวนมากขึ้น อันเป็นผลให้การประกอบการผลิตสามารถขายตัวออกไปได้มากยิ่งขึ้น

4.3 ด้านการบริโภค

เครดิตทำให้ประชาชนสามารถแบ่งกระจายการบริโภคออกไปตามที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อตนมากที่สุด เช่น การให้เครดิตแบบผ่อนส่งในการซื้อสินค้าเป็นงวด ๆ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่สะดวกสบายมากขึ้น หรือการให้เครดิตแบบอื่น ๆ แก่ผู้บริโภค ก็ดี หรือแก่ผู้ขายปลีกก็ดี ก็จะมีผลเชื่อมโยงมายังผู้บริโภคได้เช่นกัน

4.4 ด้านการออมทรัพย์

เงินซึ่งเอกชนและองค์การธุรกิจต่าง ๆ ออมไว้จะบังเกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจก็ต่อเมื่อได้ใช้เงินออมนั้นลงทุนต่อไป ซึ่งก็ทำให้มีการว่าจ้างแรงงานทำให้ประชาชนมีรายได้ จึงเท่ากับว่าการออม

กลับมาเป็นรายได้แก่ประชาชนต่อไป องค์กรธุรกิจอาจใช้เงินที่ออมไว้ลงทุนต่อไปโดยตรง ส่วนเอกชนอาจนำเงินออมไปฝากธนาคาร หรือซื้อหุ้นของบริษัทต่าง ๆ หรือให้ผู้อื่นกู้ ก็จะเป็นการนำเงินออมนั้นไปใช้ประโยชน์ด้วย ดังนั้นหากไม่มีการใช้เครดิตหรือหนี้ เงินออมอาจมีจำนวนไม่มากนัก และก็จะไร้ประโยชน์อีกด้วย เครดิตหรือหนี้จึงเป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมให้มีการออม เพื่อให้ผู้ออมได้รับประโยชน์ในรูปดอกเบี้ยทั้งยังเป็นการโอนเงินไปให้ผู้ที่ต้องการใช้เงินได้อีกด้วย

4.5 ด้านการลงทุน

เครดิตทำให้สามารถใช้เงินทุนที่มีอยู่ได้ประโยชน์เต็มที่ เพราะเครดิตช่วยแบ่งสรรเงินทุนให้แก่ผู้ขอกู้ ซึ่งจะใช้เงินให้เป็นประโยชน์ได้มากกว่าเจ้าของเงินทุนหรือผู้ที่ต้องการกู้เงินรายอื่น ๆ ซึ่งให้ดอกเบี้ยในอัตราต่ำกว่า เมื่อผู้ที่ให้ดอกเบี้ยในอัตราสูงได้เครดิตไปก็เท่ากับผู้นั้นใช้เครดิตไปในทางเพิ่มผลผลิตให้แก่เศรษฐกิจมากขึ้น

5. ข้อเสียของเครดิต

ถึงแม้เครดิตจะมีความสำคัญหรือทำประโยชน์ให้แก่เศรษฐกิจและสังคมอย่างมหาศาลตามที่กล่าวมาแล้วนี้ เครดิตก็อาจมีข้อเสีย หรือก่อให้เกิดผลร้ายขึ้นได้เช่นเดียวกัน ดังนี้

5.1 เกิดการใช้จ่ายเกินตัว

เครดิตทำให้ประชาชนสามารถใช้จ่ายเงินได้มากขึ้น เมื่อมีการคาดกันว่าเศรษฐกิจจะขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ ด้วยกลไกของเครดิตจึงเป็นการจูงใจให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายลงทุนทำธุรกิจแบบเกินตัว เพราะหวังผลกำไรในสินค้าที่มีผู้ต้องการซื้อ มาก ฝ่ายผู้ซื้อที่ได้เครดิตก็ใช้จ่ายแบบเกินตัวเกินความสามารถที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นหากเกิดปัญหาขึ้นเช่นการผลิตมากเกินไป ความต้องการของผู้ซื้อ ทำให้ผู้ผลิตต้องเรียกเครดิตจากผู้จำหน่ายส่งคืน ปัญหาจะต้องกระทบกระเทือนต่อ ๆ กัน ไปถึงผู้ค้าปลีกและผู้บริโภคทันที เพราะต่างก็มีพันธะต่อกันในเรื่องเครดิตและหนี้ที่มีอยู่ต่อกันเป็นทอด ๆ ในขณะเดียวกันราคาสินค้าอาจต้องลดต่ำลงซึ่งจะเป็นผลให้การลงทุนหรือการผลิตหยุดชะงัก ทำให้ต้องลดการจ้างงานประชาชนขาดรายได้อันจะนำไปสู่วิกฤตกาลเศรษฐกิจได้โดยง่าย

5.2 ประชาชนเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว

ระบบเครดิตช่วยผู้ให้มีการจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเกินกว่าจำนวนเงินที่ประชาชนมีอยู่ในมือ ทำให้ประชาชนต้องอยู่ในภาวะเป็นหนี้สินตลอดเวลาอาจเป็นผลทำให้เกิดความเดือดร้อนในครอบครัว และบีบบังคับให้ต้องประกอบการทุจริตมิชอบเพื่อหาเงินมาปลดปล่อยหนี้สินซึ่งจะเป็นปัญหาเรื้อรังต่อไปในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการโจรกรรม ฉกชิง วิ่งราว ปล้นจี้ โสเภณี เรื่อยมาถึงการรวมตัวกันเพื่อก่อการในลักษณะเป็นภัยต่อประเทศชาติ

5.3 เกิดความไม่ไว้วางใจสถาบันผู้ออกเงิน

บรรดาเงินในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเหรียญกษาปณ์และธนบัตรด้วย หากมีปริมาณมากเกินไป คือผู้ออกเงินใช้เครดิตที่มีอยู่อย่างฟุ่มเฟือยอาจมีผลให้ปริมาณเงินในเศรษฐกิจมีมากเกินไปซึ่งมีผลให้ค่าของเงินตกต่ำ หรือหากธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมมากเกินไปก็ยิ่งจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาในสถาบันผู้ออกเงินได้

6. เครื่องมือเครดิต

เครื่องมือเครดิต (Credit Instruments) คือ “เอกสารเป็นทางการซึ่งแสดงหลักฐานการเป็นหนี้ต่อกันเป็นลายลักษณ์อักษร”

ถึงแม้การให้เครดิตจะแสดงถึงความเชื่อถือที่ผู้ให้มีต่อผู้รับเครดิตก็ตาม แต่เพื่อป้องกันการลี้มเลือนหรือปัญหาข้อโต้แย้งในภายหลังจึงต้องมีเครื่องมือเครดิตเป็นหลักฐานแสดงความเป็นหนี้ไว้อย่างละเอียดรอบคอบ ด้วยเหตุนี้เองเครื่องมือเครดิตหรือเอกสารเครดิตแต่ละฉบับจึงต้องมีลายลักษณ์อักษรแสดงตัวเจ้าหนี้ ลูกหนี้ จำนวนเงินที่เป็นหนี้กัน อัตราดอกเบี้ย ตลอดจนเวลาที่จะต้องชำระหนี้และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการการแสดงผลหนี้ นอกจากรูปแบบเครื่องมือเครดิตจะเป็นหลักฐานการเป็นหนี้ต่อกันแล้ว เครื่องมือเครดิตบางชนิดยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้ไม่ต้องเก็บไว้เพียงเพื่อรอจนถึงระยะเวลาชำระหนี้หรือนำไปเป็นหลักฐานหรือหลักประกันการกู้ยืมต่อ ๆ ไป เป็นต้น

เครื่องมือเครดิต มีการนำมาใช้ตั้งแต่ก่อนศตวรรษที่ 13 แห่งคริสตกาล โดยพวกแอตซีเรียน และบาบิโลเนียน ชาวกรีก ชาวโรมัน เรื่อยมาจนแพร่เข้ามาในยุโรป โดยเฉพาะตัวแลกเงินได้ใช้ในการค้าระหว่างประเทศมาก ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค เป็นเครื่องมือเครดิตที่พ่อค้าอังกฤษ รู้จักดีมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17

เอกสารหรือเครื่องมือเครดิตมีมากมายหลายชนิด และมีผู้แยกประเภทไว้ต่าง ๆ กัน เช่น แยกตามระยะเวลาเครดิต แยกตามประเภทผู้ออกตราสาร แยกตราลักษณะของการเปลี่ยนมือ และแยกตามวัตถุประสงค์ของเครดิต เป็นต้น

ในที่นี้จะแยกประเภทของเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ของเครดิต ซึ่งสามารถแบ่งเครื่องมือเครดิตออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

6.1 เครื่องมือเครดิตเพื่อการพาณิชย์ (Commercial Credit Instruments) ซึ่งยังสามารถแยกเครื่องมือต่าง ๆ ออกเป็น 2 กลุ่มคือ

6.1.1 เครื่องมือที่มีลักษณะเป็นสัญญาจ่ายเงิน (Promise to pay) ได้แก่ หนี้นับบัญชี (Book Account) และตัวสัญญาใช้เงิน (Promissory Notes)

6.1.2 เครื่องมือที่มีลักษณะเป็นคำสั่งให้จ่ายเงิน (Order to Pay) ได้แก่ ตัวแลกเงิน (Bill of Exchange) เช็ค (Cheque) และดราฟธนาคาร (Banker's Draft) เป็นต้น

6.2 เครื่องมือเครดิตเพื่อการลงทุน (Investment Credit Instruments)

เครื่องมือเครดิตเพื่อการลงทุน หมายความว่าถึงตราสารที่แสดงการเป็นหนี้สินของบริษัท การค้าอุตสาหกรรม รัฐบาล และองค์การอื่น ๆ เพื่อให้ได้เงินไปใช้จ่ายในการลงทุนต่าง ๆ เช่น ซื้อที่ดิน ก่อสร้างอาคาร โรงงาน อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร เป็นต้น

เครื่องมือเครดิตเพื่อการลงทุนที่สำคัญ คือ

6.2.1 ใบหุ้น (Share Certificate หรือ Stock Certificate)เป็นหลักฐานที่ออกให้แก่ผู้จ่ายเงินซื้อหุ้นทุนของกิจการต่าง ๆ ซึ่งอาจแบ่งประเภทต่าง ๆ คือ

- 1) **หุ้นสามัญ (Ordinary Shares หรือ Common Stock)** คือหุ้นซึ่งจะได้รับเงินปันผลในปีหนึ่ง ๆ ตามที่คณะกรรมการของบริษัทเสนอ และที่ประชุมใหญ่ของผู้ถือหุ้นอนุมัติให้จ่ายได้ ผู้ถือหุ้นชนิดนี้มีสิทธิซื้อหุ้นที่ออกใหม่ก่อนผู้อื่น
- 2) **หุ้นบุริมสิทธิ (Preference Shares หรือ Preferred Stock)**คือหุ้นที่ผู้ถือหุ้นมีสิทธิได้รับเงินปันผลก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ และในกรณีที่บริษัทล้มละลาย ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิได้สิทธิเรียกร้องทรัพย์สินของบริษัทก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิอาจเป็นชนิด “สะสม” (Cumulative) หรือ “ไม่สะสม” (Non-Cumulative) หุ้นบุริมสิทธิสะสมหมายความว่า ผู้ถือหุ้นมีสิทธิจะได้รับเงินปันผลต่อเนื่องกันไปทุกปี แม้ว่าปีใดบริษัทมิได้ประกาศจ่ายก็ตาม ก็ยังมีสิทธิจะได้รับเงินปันผลย้อนหลังในปีต่อมา ก่อนที่หุ้นสามัญจะได้รับเงินปันผลสำหรับปีนั้น แต่ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิชนิดไม่สะสมจะไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผลในปีที่มีได้มีการจ่ายเงินปันผล
- 3) **หุ้นผู้ก่อการ (Founder's Shares)**คือหุ้นที่ออกให้แก่ผู้เริ่มก่อการในการตั้งบริษัทเพื่อสมนาคุณที่ได้ทำประโยชน์แก่บริษัท หุ้นชนิดนี้จะออกได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อบังคับของบริษัทเท่านั้น

6.2.2 หุ้นกู้ (Debentures หรือ Debenture Bonds)

เป็นเอกสารสัญญาใช้เงินซึ่งออกโดยบริษัทขายให้แก่ประชาชนหรือองค์การธุรกิจอื่น ๆ ผู้ที่ซื้อหุ้นกู้ก็เท่ากับให้บริษัทกู้เงิน และจะได้รับใบหุ้นกู้ซึ่งแสดงมูลค่าของหุ้นกู้มีอัตราดอกเบี้ยและกำหนดเวลาได้ถอนคืน ลักษณะสำคัญของหุ้นกู้คือผู้ถือหุ้นจะได้รับดอกเบี้ยเสมอในกรณีที่บริษัทเลิกกิจการ ผู้ถือหุ้นกู้จะได้รับชำระเงินก่อนผู้ถือหุ้นชนิดอื่น ๆ หุ้นกู้สามารถออกจำหน่ายต่ำกว่าราคาที่กำหนดมูลค่าไว้ก็ได้

อย่างไรก็ตาม หุ้นกู้เป็นเอกสารที่ไม่มีหลักทรัพย์ใด ๆ ค้ำประกัน แต่อาจมีการกำหนดเงื่อนไขบางประการเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ถือหุ้นไว้ เช่น สิทธิของผู้ถือหุ้นกู้ในกรณีบริษัทผิดนัดจ่ายดอกเบี้ยหรือไถ่ถอนหุ้นคืน โครงการนำเงินจากหุ้นกู้ไปใช้ หรือสัญญาจะไม่ออกหุ้นกู้เพิ่มเติมอีกเป็นต้น

หุ้นกู้ที่มีผู้นิยมซื้อ มักจะเป็นหุ้นที่ออกโดยบริษัทที่มีชื่อเสียง ฐานะการเงินดีหรือประสบความสำเร็จในการดำเนินงานมาแล้ว ตลอดจนความสามารถในการชื้อชวนของกิจการผู้เป็นตัวแทนจำหน่ายหุ้นนั้น

6.2.3 พันธบัตร (Bonds)

เป็นเอกสารสัญญาจ่ายเงินระยะยาว ซึ่งผู้ออกอาจเป็นรัฐบาล หรือเอกชนก็ได้ ถ้ารัฐบาลเป็นผู้ออกก็เรียกพันธบัตรรัฐบาล (Government Bonds) ถ้าเอกชนเป็นผู้ออกก็เรียกพันธบัตรของบริษัท (Corporate Bonds) พันธบัตรจะมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยและระยะเวลาไถ่ถอนคืนเช่นเดียวกับหุ้นกู้ลักษณะที่ทำให้พันธบัตรแตกต่างกับหุ้นกู้ก็คือในการออกมักจะมีหลักทรัพย์ค้ำประกันพันธบัตรนั้น และผู้ถือพันธบัตรยังมีโอกาสได้รับชำระคืนจากผู้ดูแลรักษาผลประโยชน์แก่ผู้ถือ พันธบัตร (Trustee) ถึงแม้บริษัทผู้ออกพันธบัตรจะประสบกับการขาดทุนหรือล้มละลายโดยไม่มีเงินจ่ายให้แก่ผู้ถือพันธบัตรก็ตาม

6.3 เครื่องมือเครดิตเพื่อการพาณิชย์

6.3.1 เครื่องมือเครดิตที่มีลักษณะเป็นสัญญาจ่ายเงิน

(1) หนี้นับบัญชี (Book Account)

หากพิจารณาตามคำจำกัดความและการตีความและการตีความหมายของเครื่องมือเครดิตแล้ว หนี้นับบัญชีอาจไม่เข้าข่ายเป็นเครื่องมือเครดิต เพราะหนี้นับบัญชีมิได้เป็นเอกสารที่เป็นทางการที่มีการระบุการเป็นหนี้อย่างสมบูรณ์ คือมิได้มีลายลักษณ์อักษรของลูกหนี้อยู่ด้วย หนี้นับบัญชีเป็นเพียงการบันทึกในบัญชีของเจ้าหนี้ว่าได้มีลูกหนี้อยู่เป็นจำนวนเงินเท่าใด ในฝ่ายลูกหนี้อาจจะไปบรรทุกในบัญชีของตนด้วยหรือไม่ก็ได้ หากมีการบันทึกก็เพียงระบุว่าได้มีเจ้าหนี้อยู่เป็นจำนวนเงิน

เท่าใด หนี้ในบัญชีจึงมักเป็นการให้เครดิตกันในจำนวนเงินไม่มากนัก และผู้ให้เครดิตมีความไว้วางใจลูกหนี้มากจนไม่ต้องให้ลูกหนี้ลงลายมือชื่อแสดงการยอมรับสภาพหนี้ เอกสารซึ่งอาจใช้ยืนยันการเป็นหนี้ได้ถ้ามีก็เช่น ใบกำกับสินค้า (Invoice) หรือใบนำส่งสินค้า (Bill of Lading) อย่างไรก็ตาม หนี้ในบัญชีเป็นวิธีการให้เครดิตที่นิยมใ้ช้อยู่ไม่น้อยเพราะเป็นวิธีที่ง่ายที่สุดและในต่างประเทศบางประเทศยังมีสถาบันการเงินที่ยอมรับหนี้ในบัญชีเป็นประกันการให้กู้ยืมเงินหรือรับซื้อบัญชีลูกหนี้ โดยคิดส่วนลดพอสมควร ทั้งนี้ เฉพาะหนี้รายที่สถาบันการเงินเห็นว่ามีคุณภาพดีเท่านั้น

(2) ^{*}ตั๋วสัญญาใช้เงิน (PROMISSORY NOTES หรือ P/N)

เป็นเอกสารที่ผู้เป็นลูกหนี้เป็นผู้ออกในลักษณะสัญญาจะใช้เงินในจำนวนที่ระบุไว้พร้อมทั้งอัตราดอกเบี้ย (ถ้ามี) ในระยะเวลาที่กำหนดให้แก่เจ้าหนี้ หรือตามคำสั่งของเจ้าหนี้

มาตรา 982 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ว่า “อันว่าตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ออกตั๋ว ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับเงิน”

ดังนั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องในตั๋วสัญญาใช้เงิน จึงมี 2 ฝ่าย คือผู้ออกตั๋วหรือลูกหนี้คือบุคคลผู้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง คือผู้รับเงิน หรือเจ้าหนี้คือผู้ทรง ซึ่งบุคคลที่จะเป็นผู้ทรงได้นี้จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ตามมาตรา 904 คือ (1) ได้ตั๋วสัญญาใช้เงินไว้ในครอบครอง และ (2) การครอบครองนั้นจะต้องครอบครองโดยฐานเป็นผู้รับเงินหรือเป็นผู้รับสลักหลัง

ตั๋วสัญญาใช้เงินจึงเป็นเอกสารที่สามารถเปลี่ยนมือได้ (NEGOTIABLE) โดยการสลักหลังซึ่งก็ได้

บัญญัติไว้ในมาตรา 907 ว่า “ตั๋วสัญญาใช้เงินทุกฉบับย่อมโอนให้กับใครก็ได้ด้วยการสลักหลังและส่งมอบ” การสลักหลังนี้อาจทำหลังตั๋วสัญญาใช้เงินหรือใบต่อก็ได้และต้องลงลายมือชื่อผู้สลักหลังไว้ด้วย ส่วนจะระบุชื่อผู้รับสลักหลังด้วยหรือไม่ก็ได้

ในมาตรา 983 บัญญัติไว้ว่าตั๋วสัญญาใช้เงินต้องมีรายการต่อไปนี้

- 1) กำบอกชื่อว่าเป็นตั๋วสัญญาใช้เงิน
- 2) กำมันสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขว่าจะใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน
- 3) วันถึงกำหนดใช้เงิน
- 4) สถานที่ใช้เงิน
- 5) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงิน
- 6) วัน และ สถานที่ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน
- 7) ลายมือชื่อผู้ออกตั๋ว

ตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นเครื่องมือเครดิตที่ได้รับความนิยมมากในวงการธุรกิจการค้าและเป็นเครื่องมือที่บริษัทเงินทุนต่าง ๆ ขายให้กับลูกค้าทำนองรับฝากเงินโดยออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้ไว้แทนตั๋วสัญญาใช้เงินนี้สามารถนำไปขายลดให้กับธนาคารพาณิชย์เพื่อให้ได้เงินมาก่อนถึงกำหนดชำระในตัว และธนาคารพาณิชย์ก็สามารถนำไปขายช่วงลดให้กับธนาคารกลางได้อีกทอดหนึ่ง

ตั๋วสัญญาใช้เงินฉบับหนึ่งอาจมีผู้ออกตั๋วหลายคนร่วมกัน เรียกว่า “ตั๋วสัญญาใช้เงินร่วมกัน” (JOINT PROMISSORY NOTE) ผู้ออกตั๋วทุกคนต้องลงนามในตัวร่วมกัน และต้องร่วมรับผิดชอบในการชำระหนี้ด้วย

ตัวอย่างตั๋วสัญญาใช้เงิน

ตั๋วสัญญาใช้เงิน	เลขที่.....
บริษัท กาญจนภักดิ์ จำกัด วันที่.....	
368 ถนนเรศ บางรัก กรุงเทพมหานคร	
สัญญาจะจ่ายเงินจำนวน ..... บาท	
แก่	
วันที่ ..... พร้อมด้วยดอกเบี้ยอัตราร้อยละ .....ต่อปี	
ณ	
ลงชื่อ	

หากตั๋วสัญญาใช้เงินฉบับใดมีรายการไม่ครบทั้ง 7 รายการที่กล่าวแล้ว ถือว่าเป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่ไม่สมบูรณ์ เว้นแต่จะเข้าข่ายกรณียกเว้น ต่อไปนี้

- 1) ถ้าตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นไม่ได้ระบุเวลาใช้เงินไว้ ให้ถือว่าเป็นการใช้เงินเมื่อเห็น
- 2) ถ้าไม่มีสถานที่ใช้เงินแสดงไว้ในตั๋วสัญญาใช้เงิน ให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้ออกตัวนั้น เป็นสถานที่ใช้เงิน
- 3) ถ้าไม่มีสถานที่ออกตัวระบุไว้ในสัญญาใช้เงิน ให้ถือว่าตัวนั้นออก ณ ภูมิลำเนาของผู้ออกตัว
- 4) ถ้ามิได้ลงวันที่ออกตัวไว้ในสัญญาใช้เงิน ผู้ทรงจะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้

6.3.2 เครื่องมือเครดิตที่มีลักษณะเป็นคำสั่งจ่ายเงิน

- (1) ตั๋วแลกเงิน (BILL OF EXCHANGE) หรือ ตั๋ว BE

เป็นเอกสารที่ผู้เป็นเจ้าของเป็นผู้ออกในลักษณะคำสั่งให้ผู้อื่นจ่ายเงินแก่ตนหรือบุคคลอื่นใดตามคำสั่งของตน

ในมาตรา 908 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ว่า “อันตั๋วแลกเงินนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้สั่งจ่าย สั่งบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จ่ายให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลหนึ่งซึ่ง เรียกว่า ผู้รับเงิน”

ดังนั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องในตัวแลกเงินจึงมีด้วยกัน 3 ฝ่าย คือผู้สั่งจ่าย (DRAWER) ผู้จ่าย (DRAWEE) และผู้รับเงิน (PAYEE) โดยปกติบุคคลทั้ง 3 ฝ่ายนี้มักเป็นคนละคนกัน แต่ในบางกรณีผู้สั่งจ่ายกับผู้รับเงินอาจเป็นคนเดียวกันก็ได้

มาตรา 909 บัญญัติไว้ว่า ตัวแลกเงินต้องมีรายการต่อไปนี้จึงจะสมบูรณ์ คือ

1. กำบอกชื่อว่าเป็นตั๋วแลกเงิน
2. คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน
3. ชื่อหรือยี่ห้อผู้จ่าย
4. วันถึงกำหนดให้เงิน
5. สถานที่ใช้เงิน
6. ชื่อหรือยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
7. วันและสถานที่ออกตั๋วแลกเงิน
8. ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย

ตั๋วแลกเงินมีลักษณะเหมือนกับตัวสัญญาใช้เงินในแง่ที่ว่าสามารถสลักหลังเปลี่ยนมือกันได้และจะระบุชื่อผู้รับสลักหลังหรือไม่ก็ได้เช่นเดียวกัน

ตัวอย่างตั๋วแลกเงิน

ตั๋วแลกเงิน	
	115 ถนนงามวงศ์วาน กรุงเทพมหานคร
วันที่	
ถึง	127 ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร
โปรดจ่ายเงินจำนวน	ให้แก่ .....
หรือตามคำสั่ง	ในวันที่ .....
	ลงชื่อ .....

ตั๋วแลกเงินยังสามารถจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 4 ประเภท คือ

ก แยกตามที่มาของตั๋วแลกเงิน จะมีตั๋วแลกเงิน 2 แบบ คือ

- 1) ตั๋วแลกเงินในประเทศ (DOMESTIC BILL OF EXCHANGE) คือตั๋วแลกเงินที่ผู้สั่งจ่ายและผู้จ่ายอยู่ในประเทศเดียวกัน
- 2) ตั๋วแลกเงินต่างประเทศ (FOREIGN BILL OF EXCHANGE) คือตั๋วแลกเงินที่ผู้สั่งจ่ายและผู้จ่ายอยู่คนละประเทศ

ข แยกตามกำหนดเวลาที่สั่งจ่ายเงิน จะมีตั๋วเงิน 2 แบบ คือ

- 1) ตั๋วแลกเงินที่สั่งให้จ่ายทันทีเมื่อเรียกร้อง (SIGHT หรือ DEMAND BILL OF EXCHANGE) คือตั๋วแลกเงินที่ผู้รับเงินสามารถนำไปแลกเงินจากผู้จ่ายทันที
- 2) ตั๋วแลกเงินที่สั่งให้จ่ายตามกำหนดเวลา (TIME BILL OF EXCHANGE) คือตั๋วแลกเงินที่ผู้รับเงินสามารถนำไปแลกเงินตามกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในตั๋ว

ค แยกตามลักษณะของผู้จ่ายเงิน จะมีตั๋วเงิน 2 แบบ เช่นเดียวกัน คือ

- 1) ตั๋วแลกเงินธนาคาร (BANK BILL OF EXCHANGE) คือตั๋วแลกเงินที่สั่งให้ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้จ่ายเงิน
- 2) ตั๋วแลกเงินการค้า (TRADE BILL OF EXCHANGE) คือตั๋วแลกเงินที่เรียกเก็บเงินจากพ่อค้าหรือเอกชนทั่วไป

ง แยกตามเอกสารการค้าที่ประกอบ จะมีตั๋วเงิน 2 แบบ อีกเช่นเดียวกัน คือ

- 1) ตั๋วแลกเงินที่ไม่มีเอกสารการค้า (CLEAN BILL OF EXCHANGE) คือตั๋วแลกเงินที่ไม่มีเอกสารการค้าใดๆ ประกอบตัวนั้น เช่น เช็ค
- 2) ตั๋วแลกเงินที่มีเอกสารการค้าประกอบ (DOCUMENTARY BILL OF EXCHANGE) คือ ตั๋วแลกเงินที่มีเอกสารประกอบการค้าตามประเพณีการค้าประกอบ เช่น ใบกำกับสินค้า (INVOICE) ใบนำส่งสินค้า (BILL OF LADING) ใบรับค่าระวางสินค้า (FREIGHT RECEIPT) กรมธรรม์ประกันภัย (INSURANCE POLICY) เป็นต้น

การรับรองตั๋วแลกเงินทางการค้า (TRADE ACCEPTANCE)

เนื่องจากตั๋วแลกเงินที่ใช้กันในวงการธุรกิจส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดเป็นตั๋วแลกเงินประเภทที่สั่งจ่ายตามกำหนดเวลา (TIME BILL OF EXCHANGE) คือเป็นคำสั่งให้จ่ายเงินในภายหน้าหรือในอนาคต อีกทั้งผู้สั่งจ่ายกับผู้จ่ายเงินก็มักเป็นคนละคนกัน จึงเป็นไปได้ว่า ผู้จ่ายเงินอาจไม่รู้เห็นด้วยกับผู้สั่งจ่าย หากเป็นเช่นนี้ผู้รับเงินหรือเจ้าหนี้ก็จะต้องเกิดความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับเงินเป็นอย่างมาก

ดังนั้น ในการปฏิบัติโดยทั่วไปจึงนิยมให้มีการรับรองตั๋วแลกเงินเสียก่อน โดยผู้จ่ายเงินจะต้องเขียนข้อความว่า “รับรองแล้ว (ACCEPTED) ลงบนหน้าตั๋วหรือหลังตั๋ว แล้วลงลายมือชื่อกำกับพร้อมทั้งลงวันที่ที่รับรองไว้ กับสถานที่จ่ายเงินด้วยอย่างชัดเจน ”

ตัวอย่างการรับรองตัวแลกเปลี่ยน

<p>รับรองแล้ว</p> <p>จ่าย ณ ธนาคารทหารไทย จำกัด สาขาหัวหมาก กรุงเทพมหานคร</p> <p style="text-align: right; margin-right: 100px;">ลงชื่อ .....</p> <p style="text-align: right; margin-right: 100px;">วันที่ .....</p>

การรับรองตัวแลกเปลี่ยน แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1) การรับรองตลอดไป (GENERAL ACCEPTANCE) เป็นการรับรองโดยไม่มีเงื่อนไขหรือไม่
แย้งคำสั่งของผู้สั่งจ่ายแต่อย่างใด ตามตัวอย่างการรับรองข้างต้น

2) การรับรองเบี่ยงบ้าย (QUALIFIED ACCEPTANCE) เป็นการรับรองโดยมีเงื่อนไขหรือ
แย้งคำสั่งของผู้สั่งจ่ายโดยเพิ่มเติมข้อความบางอย่างลงไป ทำให้ผลของตัวแลกเปลี่ยนผิดเพี้ยนไปจาก
ที่ผู้สั่งจ่ายเขียนไว้เดิม การรับรองเบี่ยงบ้ายทำได้หลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1) รับรองโดยมีเงื่อนไข (CONDITIONAL ACCEPTANCE) ผู้รับรองอาจเขียนข้อความลง
ไปว่า “รับรองจะจ่าย ถ้าสินค้าไม่เสียหาย” เป็นต้น

2.2) รับรองจ่ายเงินเพียงบางส่วน (PARTIAL ACCEPTANCE) เช่น เขียนลงบนตัวแลกเปลี่ยนที่
สั่งจ่าย 50,000 บาท ว่า “รับรองเพียง 40,000 บาท” เป็นต้น

2.3) รับรองโดยกำหนดสถานที่จ่ายเงินแตกต่างไปจากที่ระบุไว้ในตัวแลกเปลี่ยน

2.4)รับโดยแก้ไขกำหนดวันใช้เงิน เช่น ในตั๋วแลกเงินเดิมเขียนสั่งจ่ายเงินวันที่ 31 มกราคม 2524 ผู้จ่ายเงินอาจแก้ไขเป็น “ 31 มีนาคม 2524 ” หรือเดิมผู้สั่งจ่ายเขียนไว้ว่าสั่งจ่ายเงินภายใน 60 วัน ผู้จ่ายแก้ไขเป็น “ รับรองจ่ายภายใน 90 วัน นับแต่วันออกตั๋ว ” เป็นต้น

ตั๋วแลกเงินที่มีการรับรองเบี่ยงบายนี้นี้ ผู้สั่งจ่ายอาจบอกปิดคำรับรองเบี่ยงบายนเสียก็ได้แต่จะบอกปิดการรับรองแต่บางส่วน (PARTIAL ACCEPTANCE) ซึ่งผู้จ่ายได้บอกกล่าวแล้วโดยชอบไม่ได้ และผู้สั่งจ่ายควรแจ้งไปยังบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องว่า ตั๋วแลกเงินนั้นเป็นตัวรับรองเบี่ยงบายนเพียงบางส่วน

ตั๋วแลกเงินที่มีลักษณะการรับรองที่กล่าวมานี้ส่วนใหญ่เป็นตั๋วแลกเงินการค้าที่เรียกเก็บเงินจากพ่อค้าหรือเอกชนทั่วไป มักเกิดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ขายสินค้าเชื่อให้แก่ลูกหนี้ แล้วออกคำสั่งเป็นตั๋วแลกเงินให้ลูกหนี้จ่ายเงินให้แก่บุคคลที่สามซึ่งเป็นผู้รับเงินอีกทีหนึ่ง ลูกหนี้จึงเป็นผู้รับรองตัวดังกล่าวมาแล้ว การรับรองในลักษณะเช่นนี้จึงเรียกว่า การรับรองทางการค้า

ง การรับรองตั๋วเงินโดยธนาคาร (BANKER ' S ACCEPTANCE)

ในบางกรณีผู้รับเงินซึ่งไม่ได้รู้จักคุ้นเคยกับผู้สั่งจ่ายเงินหรือผู้จ่ายเงินดีพอ อาจต้องการความมั่นใจในตั๋วแลกเงินมากขึ้น และอาจเรียกร้องให้ผู้จ่ายเงินนำตั๋วแลกเงินนั้นไปให้ธนาคารพาณิชย์ของผู้สั่งจ่ายเงินเป็นผู้รับรองและเป็นผู้จ่ายเงิน ตั๋วแลกเงินที่ได้รับการรับรองโดยธนาคารจึงเป็นตั๋วแลกเงินที่เชื่อถือได้ และสามารถนำไปขายลดให้กับธนาคารเพื่อให้ได้เงินสดมาใช้จ่ายก่อนถึงกำหนดวันใช้เงินตามตัว

อย่างไรก็ตาม ตั๋วแลกเงินที่รับรองโดยธนาคารส่วนมากมักใช้โยกการค้าระหว่างประเทศโดยผู้สั่งจ่ายสินค้าเข้าอาจทำสัญญากับธนาคารของตนให้ติดต่อกับธนาคารของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นเจ้าของสินค้าในต่างประเทศให้เป็นผู้รับรองตั๋วแลกเงินที่เจ้าหน้าที่ออก ธนาคารของเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ต่างประเทศเมื่อรับรองตัวก็จะต้องเป็นผู้สั่งจ่ายเงินที่เจ้าหน้าที่ออก ธนาคารของเจ้าซึ่งอยู่ต่างประเทศเมื่อรับรองตัวก็จะต้องเป็นผู้สั่งเงินให้กับเจ้าของสินค้านั้นเมื่อมีการส่งสินค้ามาแล้ว และจะทำการเรียกเก็บเงินจากธนาคารใน

ประเทศลูกหนี้ซึ่งถือว่าเป็นผู้ค้าประกันตัวแลกเงิน และธนาคารของลูกหนี้ผู้ส่งสินค้าเข้าก็จะเรียกเก็บเงินจากผู้ส่งสินค้าเข้าอีกต่อหนึ่ง

(2) เช็ค (CHEQUE)

เช็คเป็นเครื่องมือเครดิตที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในวงการธุรกิจและในหมู่ประชาชนทั่วไป ผู้เขียนเช็คเป็นผู้มีบัญชีเงินฝากเพื่อเรียกในธนาคารพาณิชย์ สั่งให้ธนาคารจ่ายเงินในลักษณะต่าง ๆ ให้แก่บุคคลอื่น ๆ เมื่อทวงถาม

ในมาตรา 987 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ว่า “อันว่าเช็คนั้น คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้ส่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่ง เมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือใช้ให้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่า ผู้รับเงิน ”

ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องในเช็คจึงมี 3 ฝ่าย คือผู้ส่งจ่ายซึ่งเป็นลูกค้าที่มีบัญชีเงินฝากในธนาคารอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้รับเงินซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของผู้ส่งจ่ายฝ่ายหนึ่ง และธนาคารซึ่งเป็นผู้จ่ายเงินอีกฝ่ายหนึ่ง

มาตรา 988 บัญญัติไว้ว่า ความสมบูรณ์ของเช็คต้องประกอบด้วยรายการต่อไปนี้

- (1) คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค
- (2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (3) ชื่อหรือยี่ห่อและสำนักของธนาคาร
- (4) ชื่อหรือยี่ห่อของผู้รับเงิน
- (5) สถานที่ใช้เงิน
- (6) วันและสถานที่ออกเช็ค
- (7) ลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย

เช็คเป็นเครื่องมือเครดิตระยะสั้น ผู้ได้รับเช็คจะต้องนำไปขึ้นเงินภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ส่งจ่ายในเช็ค (มาตรา 991 วรรค สอง) เมื่อขึ้นเงินไม่ได้ต้องแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือ

ฟ้องร้องเป็นคดีอาญาเองภายใน 3 เดือน นับแต่วันขึ้นเงิน เมื่อแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วสิทธิการดำเนินคดีอาญาขยายไปได้ถึง 5 ปี เช็کتุกฉบับโอนเปลี่ยนมือกันได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ

ตัวอย่างเช็ค

ธนาคาร .....
สาขา ..... ถนน ..... กรุงเทพมหานคร
เช็คเลขที่ ..... วันที่ .....
จ่าย ..... หรือผู้ถือ
บาท ..... <div style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 5px 20px; margin-left: 20px;">บาท</div>

ก. ประเภทของเช็ค

เช็คอาจแบ่งประเภทโดยถือตามลักษณะของผู้รับเงินได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) **เช็คที่สั่งจ่ายเงินให้แก่ผู้ถือ (BEARER'S CHEQUE)** คือเช็คที่มีการระบุชื่อเป็นผู้รับเงินไว้ในเช็ค และมีได้ขีดมาข้อความว่า “หรือผู้ถือ” ในเช็คออก เช่น ผู้สั่งจ่ายเขียนข้อความในเช็คว่า “จ่าย นายอุทัย รักราม หรือผู้ถือหุ้น” ดังนี้ นายอุทัย รักรามจะนำเช็คไปขึ้นเงินที่ธนาคารเอง หรือมอบให้ใครก็ตามไปขึ้นเงินแทนก็ได้เช่นกัน ในบางกรณีไม่มีการระบุชื่อผู้รับเงินไว้และไม่ได้ขีดมาข้อความว่า “หรือผู้ถือ” ออกด้วยโดยอาจเติมข้อความว่า “เงินสด” ลงไปแทนจะอ่านได้ว่า “จ่ายเงินสด หรือผู้ถือ” เช่นนี้ก็จะเข้าข่ายกรณีเดียวกัน คือใครก็ตามสามารถนำเช็คนี้ไปขึ้นเงินที่ธนาคารได้ เช็คประเภทนี้สามารถโอนมอบให้แก่กันได้โดยไม่ต้องมีการสลักหลังแต่อย่างใด เพราะผู้ถือเช็คมีสิทธินำไปขึ้นเงินได้เหมือนกัน และโดยไม่ต้องเซ็นชื่อสลักหลังเมื่อเวลารับเงินด้วย
- 2) **เช็คที่สั่งจ่ายเงินตามคำสั่ง (ORDER CHEQUE)** คือเช็คที่ผู้สั่งจ่ายเงินขีดมาข้อความว่า “หรือผู้ถือ” ในเช็คออกและระบุชื่อผู้รับเงินไว้ในเช็ค ข้อความที่ปรากฏในเช็คจึงเป็นการระบุให้จ่ายเงิน

เฉพาะกับผู้ซื้อเป็นผู้รับเงินเท่านั้น เช่น ข้อความ “จ่ายนางสาวปนัดดา ศรีสัตขันธ์” เช่นนี้ นางสาวปนัดดา ศรีสัตขันธ์ เท่านั้นที่สามารถนำเช็คไปขึ้นเงินได้ (การขีดฆ่าข้อความ “หรือผู้ถือ” ในเช็คประเภทแรกออกจึงเปลี่ยนสภาพมาเป็นเช็คประเภทที่สองทันที) ยกเว้นนางสาวปนัดดา ศรีสัตขันธ์ จะได้โอนเช็คนี้ให้บุคคลอื่นซึ่งทำได้โดยการสลักหลังเช็คแล้วมอบให้ไปขึ้นเงินที่ธนาคารได้ เช็คตามคำสั่งนี้เมื่อเวลารับเงินจากธนาคารผู้รับเงินจะต้องเซ็นชื่อสลักหลังด้วย

ข. การสลักหลังเช็ค (ENDORSEMENT)

การสลักหลังเช็คกระทำได้ 3 วิธี

1) **สลักหลังลอย (BLANK ENDORSEMENT)** คือการสลักหลังเช็คโดยมิได้ระบุชื่อผู้รับมอบเช็คนั้นลงไปด้วย เป็นการลงลายมือชื่อเฉย ๆ เช่นนี้ จะเป็นการเปลี่ยนสภาพเช็คจากเช็คตามคำสั่งมาเป็นเช็คผู้ถือทันที เพราะเมื่อสลักหลังแล้ว ผู้รับเช็คคนต่อไปไม่ได้ถูกระบุชื่อไว้จึงถือว่าใครก็ตามนำเช็คนั้นไปขึ้นเงินได้ เหมือน ๆ กัน

2) **สลักหลังพิเศษ (SPECIAL ENDORSEMENT)** คือการสลักหลังเช็คโดยระบุชื่อผู้รับมอบเช็คคนต่อไปด้วย เช่น นางสาวปนัดดา ศรีสัตขันธ์ ต้องมอบเช็คให้นายชัยเลิศ สองแคว ก็อาจสลักหลังเช็คว่า “จ่ายให้นายชัยเลิศ สองแคว” แล้วลงลายมือชื่อกำกับเช่นนี้นายชัยเลิศสองแคว เท่านั้นที่จะนำเช็คไปขึ้นเงินได้ ยกเว้นนายชัยเลิศ สองแคว จะโอนเช็คฉบับนี้ให้กับผู้อื่นต่อไป ก็จะทำให้โดยการสลักหลังต่อไปอีก

3) **สลักหลังจำกัด (RESTRICTIVE ENDORSEMENT)** คือการสลักหลังเช็คเพื่อโอนเช็คให้บุคคลที่ระบุชื่อเท่านั้น และมีให้มีการสลักหลังโอนเช็คต่อ ๆ ไปอีก เช่น นางสาวปนัดดา ศรีสัตขันธ์ ต้องการโอนเช็คให้แก่ นายชัยเลิศ สองแคว และไม่ต้องการให้นายชัยเลิศ สองแคว โอนเช็คให้คนอื่น ๆ อีก นางสาวปนัดดา ศรีสัตขันธ์ ก็อาจสลักหลังเช็คว่า “จ่ายให้นายชัยเลิศ สองแควเท่านั้น” หรือ “นำเข้าฝากในบัญชีนายชัยเลิศ สองแคว” แล้วลงลายมือชื่อกำกับกับการสลักหลังเช่นนี้จึงเป็นการจำกัดการโอนเช็คต่อ ๆ ไป และหากนายชัยเลิศ สองแคว จะยังคงสลักหลังต่อไปอีกแล้วเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น นางสาวปนัดดา ศรีสัตขันธ์ ก็จะพ้นความรับผิดชอบทั้งหมด

ในต่างประเทศบางประเทศเช่น ในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ กฎหมายอนุญาตให้มีการสลักหลังวิธีอื่น ๆ อีก เช่นการสลักหลังแต่บางส่วน (PARTIAL ENDORSEMENT) เช่น สลักหลังว่า “จ่ายนายสมชาย ตรีบูร 1,000 บาท และนายทรง กิรีมาศ 800 บาท ” หรือสลักหลังโดยมีเงื่อนไข (CONDITIONAL ENDORSEMENT) เช่น “จ่ายนางสาววันเพ็ญ ถ้าเรียนจบในปีนี้” แต่การสลักหลังเช็คตามกฎหมายไทยไม่อนุญาตให้ทำเช่นนั้น ข้อความที่เขียนจึงถือว่าโมฆะ เสมือนมิได้มีการกำหนดเงื่อนไขอะไรในเช็คนั้น

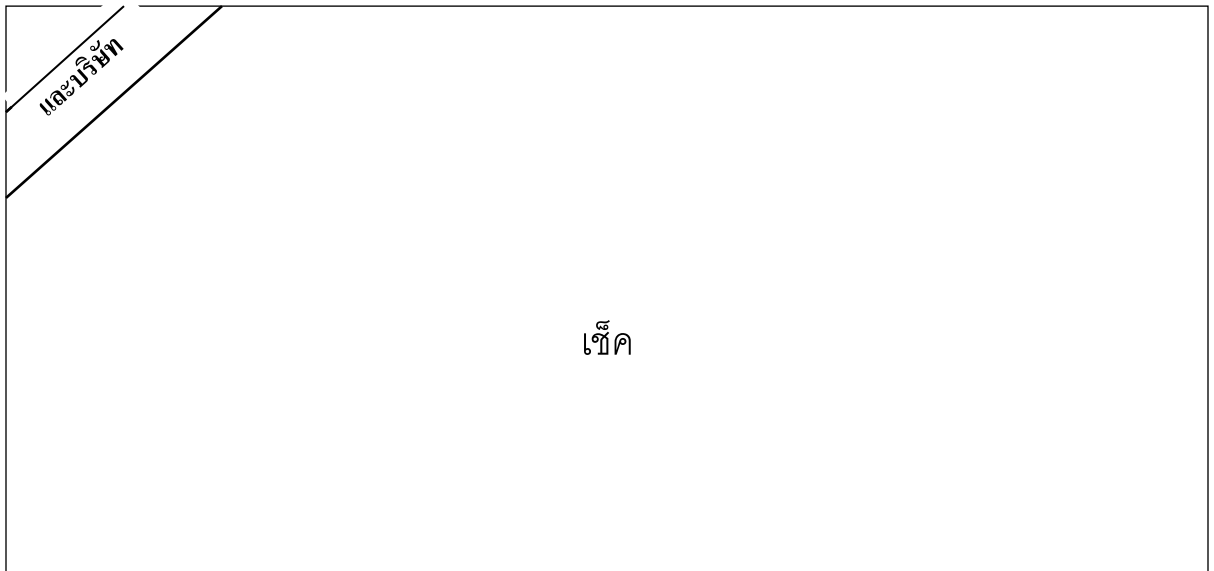
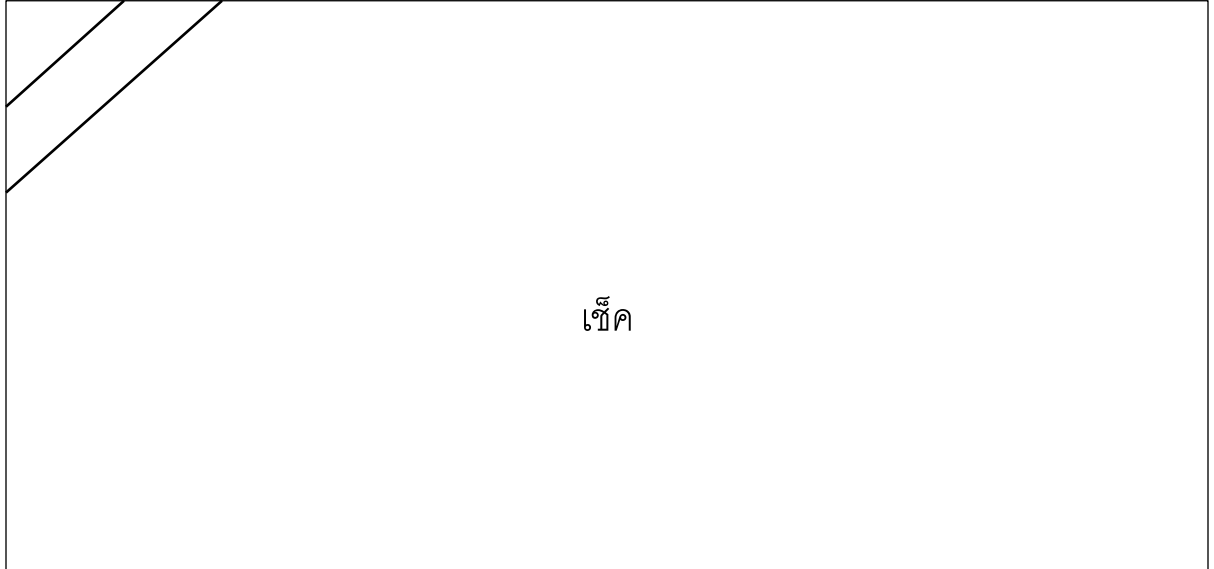
ค. การขีดคร่อมเช็ค

เช็คที่สั่งจ่ายเงินทั่วไปหากมิได้มีการขีดคร่อมเรียกว่า “เช็คเปิด” (OPEN CHEQUE) แต่ถ้ามีการขีดคร่อมบนมุมซ้ายบนของเช็ค เรียกว่า เช็คขีดคร่อม (CROSSED CHEQUE) การขีดคร่อมเช็คนั้นมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้ที่ได้รับเช็คไปโดยมิชอบ นำไปขึ้นเงินได้สะดวกซึ่งเป็นการรักษาผลประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือทั้งฝ่ายผู้สั่งจ่ายเงิน ธนาคารผู้จ่ายเงินและผู้รับเงินด้วย

การขีดคร่อมเช็คทำได้ 2 วิธี คือ

1) **ขีดคร่อมทั่วไป (GENERAL CROSSING)** ในมาตรา 94 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อธิบายไว้ว่า “เช็คขีดคร่อมทั่วไป คือการเขียนเส้นขนานคู่ขวางไว้บนด้านหน้าของเช็คกับมีหรือไม่มีคำว่า “และบริษัท” หรือคำย่ออย่างใด ๆ ในเส้นขนาน เช็คที่มีเส้นขีดคร่อมทั่วไปนี้ผู้ทรงเช็คจะต้องนำเข้าบัญชีเงินฝากที่ธนาคารใดธนาคารหนึ่งก่อน แล้วจึงจะสั่งจ่ายถอนออกไปได้ เช็คขีดคร่อมทั่วไปจะใช้จ่ายเงินตามเช็คนั้นได้แต่เพราะให้แก่ธนาคารเท่านั้น ”

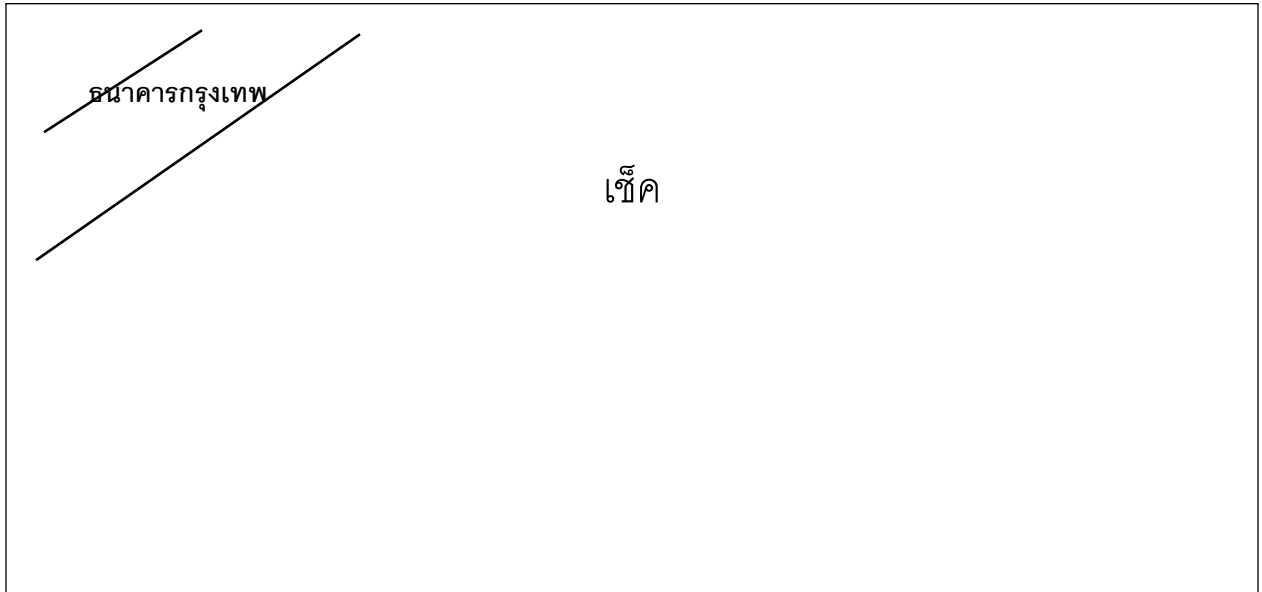
ตัวอย่างเช็คขีดคร่อมทั่วไป

ขีดคร่อมโดยไม่เขียนข้อความใดในระหว่างเส้นขนานที่ขีดคร่อมหรือเขียนคำว่า “และบริษัท ” (& CO.) ลงในระหว่างเส้นขนานก็ได้ คำว่าและบริษัท (& CO.) เป็นคำที่ใช้ตามประเพณีนิยมมาตั้งแต่สมัยธนาคารในประเทศอังกฤษ ยังเป็นของเจ้าของ 2-3 คน มิได้เป็นบริษัทจำกัด ชื่อ ธนาคารจึงมักต่อท้ายว่า “AND COMPANY” หรือ “& CO.” นั่นเอง และเนื่องจากเช็คขีดคร่อมทั่วไปนี้ผู้ทรงเช็คต้องนำเข้าฝากธนาคารของตนก่อนจะยังเบิกเงินสดไปไม่ได้ เมื่อผู้สั่งจ่ายเช็คไม่ทราบว่ธนาคาร

ของเจ้าหนี้ คือธนาคารอะไร จึงเขียนคำว่า & CO. ไว้ก่อนเพื่อให้เจ้าหนี้เต็มชื่อ ธนาคารเข้าไปเอง เมื่อธนาคารรับเช็คนี้ไปแล้วก็จะนำไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารเจ้าของเช็คเมื่อได้เงินมาแล้วจึงจะอนุญาตให้ผู้นำเช็คมาฝากเบิกถอนเงินไปได้ธนาคารเจ้าของเช็คจึงจ่ายเงินตามเช็คให้เพราะกับธนาคารที่ผู้ทรงเช็คนำไปฝากเท่านั้น ดังคำอธิบายท้ายมาตรา 994 วรรคหนึ่ง ที่กล่าวมาแล้ว การขีดคร่อมโดยเขียนเพียงเส้นขนานโดยไม่มีข้อความใดภายในเส้นขนาน ถือว่าเป็นเช็คขีดคร่อมทั่วไปมีความหมายเช่นเดียวกัน

2) **ขีดคร่อมเฉพาะ (SPECIAL CROSSING)** ในมาตรา 994 วรรคสอง อธิบายว่า “เช็คขีดคร่อมเฉพาะ คือ การเขียนเส้นขนานคู่ดังกล่าวและในระหว่างเส้นขนานคู่นั้นจะมีชื่อธนาคารหนึ่งธนาคารใดระบุไว้ด้วย ผู้ทรงเช็คขีดคร่อมเฉพาะนี้จะต้องนำเช็คนี้เข้าบัญชีฝาก แล้วจึงจะเบิกเงินออกไปได้ เฉพาะให้แก่ธนาคารที่ได้ระบุชื่อไว้เท่านั้น ”

จากคำอธิบายในมาตรา 994 วรรคสอง ขยายความได้ว่าเช็คขีดคร่อมเฉพาะจะต้องมีการระบุชื่อธนาคารใดธนาคารหนึ่งลงในระหว่างเส้นขนานที่ขีดคร่อม และผู้ทรงเช็คจะต้องนำเช็คนี้เข้าบัญชีที่ธนาคารที่มีชื่อระบุไว้เท่านั้น จากตัวอย่างเช็คขีดคร่อมเฉพาะ ผู้ทรงเช็คจะต้องนำเช็คนี้เข้าฝากที่

ธนาคารกรุงเทพสาขาหัวหมากเท่านั้น จะนำไปฝากที่อื่นไม่ได้ เพราะธนาคารเจ้าของเช็คจะจ่ายเงินตามเช็คให้กับธนาคารที่ระบุไว้ คือ ธนาคารกรุงเทพสาขาหัวหมากเท่านั้น

ในทางปฏิบัติ เช็คขีดคร่อมเฉพาะยังมีวิธีการทำได้อีกหลายวิธี เช่น ถ้าเขียนข้อความว่า “เข้าบัญชีผู้รับเท่านั้น” (ACCOUNT PAYEE ONLY) ลงไป ณ ที่ขีดคร่อม ก็เป็นการระบุให้ต้องนำเช็คนั้นเข้าบัญชีเงินฝากของผู้รับในธนาคารใดธนาคารหนึ่งก็ได้ แต่จะเข้าบัญชีเงินฝากคนอื่นไม่ได้

ถ้าเขียนประโยคดังกล่าวพร้อมทั้งใส่ชื่อธนาคารลงไปในระหว่างเส้นขนานด้วย ก็จะเป็นการจำกัดการฝากลงไปอีก คือเช็คใบนั้นจะต้องนำเข้าฝากในบัญชีของผู้รับในธนาคารที่ระบุชื่อไว้เท่านั้น จะนำไปฝากที่ธนาคารอื่นไม่ได้

ถ้ามีการเขียนข้อความ “ห้ามเปลี่ยนมือ” (NOT NEGOTIABLE) ลงที่ขีดคร่อมก็หมายความว่าเช็คนั้นจะโอนเปลี่ยนมือต่อไปโดยการสลักหลังไม่ได้ ผู้ทรงต้องนำเข้าฝากธนาคารของตนเท่านั้น

หรือถ้ามีการเขียนจำนวนเงินลงในที่ขีดคร่อม เช่น เขียนว่า “จ่ายเพียง 5,000 บาท” ก็เป็นการขำมิให้ธนาคารจ่ายเงินเกินกว่าจำนวนที่ระบุนั้น เป็นต้น

ง. ประโยชน์ของการขีดคร่อมเช็ค

การขีดคร่อมเช็คเกิดประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ขีดคร่อม ดังนี้

- 1) ถ้าเป็นการขีดคร่อมทั่วไป ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ขีดคร่อมจะไม่ต้องรับผิดชอบถ้าธนาคารเจ้าของเช็คจ่ายเงินให้กับผู้รับไปโดยตรง (ไม่นำเข้าฝากในบัญชีก่อน)
- 2) ถ้าเป็นการขีดคร่อมเฉพาะ ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ขีดคร่อมไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าหากธนาคารเจ้าของเช็คจ่ายเงินให้แก่ธนาคารอื่นใดนอกเหนือจากที่ได้ระบุไว้ในการขีดคร่อม
- 3) การขีดคร่อมเฉพาะที่ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ขีดคร่อมเขียนข้อความต่าง ๆ ลงไปด้วย เช่น “เข้าบัญชีผู้รับเท่านั้น” “ห้ามเปลี่ยนมือ” เหล่านี้เป็นที่ป้องกันการผู้ได้รับเช็คไปโดยมิชอบไม่สามารถใช้ประโยชน์จาก

เช็คได้ และหากธนาคารมิได้ทำการตามคำสั่งที่ระบุไว้ ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ขีดคร่อมก็ไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใดเช่นกัน

จ. สิทธิในการขีดคร่อมเช็ค

ในมาตรา ๑๑๕ ได้ให้สิทธิในการขีดคร่อมเช็คไว้ ดังนี้

- 1) เช็คไม่มีขีดคร่อม ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ทรงคนใดคนหนึ่ง จะขีดคร่อมเสียก็ได้ และจำทำเป็นขีดคร่อมทั่วไป หรือขีดคร่อมเฉพาะก็ได้
- 2) เช็คขีดคร่อมทั่วไป ผู้ทรงจะทำให้เป็นขีดคร่อมเฉพาะเสียก็ได้
- 3) เช็คขีดคร่อมทั่วไปก็ดี ขีดคร่อมเฉพาะก็ดี ผู้ทรงจะเติมคำว่า “ห้ามเปลี่ยนมือ” ก็ได้
- 4) เช็คขีดคร่อมเฉพาะให้แก่ธนาคารใด ธนาคารนั้นจะเข้าขีดคร่อมเฉพาะให้ไปแก่ธนาคารอื่นเพื่อเรียกเก็บเงินก็ได้
- 5) เช็คไม่มีขีดคร่อมก็ดี เช็คขีดคร่อมทั่วไปก็ดี ส่งไปยังธนาคารใดเพื่อให้เรียกเก็บเงิน ธนาคารนั้นจะลงขีดคร่อมเฉพาะให้แก่ตนเองก็ได้

และในมาตรา ๑๑๖ ยังปกป้องการขีดคร่อมเช็คของผู้สั่งจ่ายหรือผู้ขีดคร่อมด้วยว่าเช็คที่การขีดคร่อมมาแล้ว การขีดคร่อมนั้นถือว่าเป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งของเช็ค ใครจะลบล้างหรือขีดฆ่า เลิกการขีดคร่อมเสียไม่ได้ ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนทำไป กฎหมายถือเสมือนว่ามิได้มีการลบล้าง ภายขีดคร่อมเลย เช็คนั้นคงมีสภาพเป็นเช็คที่ขีดคร่อมอยู่

ฉ. ข้อยกเว้นให้ธนาคารมีสิทธิไม่จ่ายเงินตามเช็ค

ในมาตรา ๑๑๑ ได้กำหนดข้อยกเว้นให้ธนาคารอาจมีสิทธิปฏิเสธไม่จ่ายเงินตามเช็คที่ผู้ฝากสั่งจ่ายได้ ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ

- 1) ไม่มีเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายพอที่จะจ่ายตามเช็คนั้นและไม่มีข้อตกลงให้ผู้สั่งจ่ายเบิกเงินเกินบัญชี ธนาคารก็ย่อมมีสิทธิบอกปิดไม่จ่ายเงินตามเช็คนั้นได้ กรณีเช่นนี้ธนาคารจะประทับอักษรว่า R/D หรือ REFER TO DRAWER คือให้ติดต่อผู้สั่งจ่ายเงิน

2) ยื่นเช็คเมื่อเกินกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในเช็ค เหตุที่ไม่ให้ยื่นเกิน 6 เดือน ก็เพื่อไม่ให้ผู้ทรงเก็บเช็คไว้นาน อาจทำให้เกิดภาระและความยุ่งยากในภายหลัง

3) เมื่อได้มีคำบอกกล่าวแก่ธนาคารว่าเช็คนั้นหายหรือถูกลักไป ในกรณีนี้กฎหมายมิได้บัญญัติว่าผู้ใดต้องเป็นผู้บอกกล่าวหรือบอกอายัด ฉะนั้นผู้บอกกล่าวอาจเป็นผู้ส่งจ่ายผู้สลักหลังหรือผู้ทรงเช็คก็ได้ เมื่อมีการบอกกล่าวให้อายัด ธนาคารจะประทับอักษรว่า “PAYMENT STOPPED” ทันทีเมื่อเช็คฉบับนั้นถูกนำมาขึ้นเงิน

เหตุ 3 ประการดังกล่าวนี้ หากธนาคารเห็นควรจะจ่ายเงินตามเช็คก็สามารถทำได้แต่เมื่อจ่ายไปแล้ว ธนาคารจะหักเงินจากบัญชีของผู้ฝากได้หรือไม่เพียงโดยยอมแล้วแต่เหตุผลที่จะอ้างกับผู้ฝากแม้ว่าจะไม่มีเงินในบัญชีของผู้ฝากพอจ่าย แต่ธนาคารเห็นว่าควรจ่ายเพื่อรักษาเกียรติชื่อเสียงของผู้ฝากก็อาจจ่ายไป แล้วหักบัญชีของผู้ฝากภายหลังเมื่อมีเงินในบัญชีพอในฐาณะจัดการแทนก็ได้ หรือถ้ามีคำบอกกล่าวว่าเช็คหายหรือถูกลักไปแต่ธนาคารเห็นว่าผู้ทรงเช็คเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายโดยได้รับเช็คโดยสุจริตก็อาจจ่ายเงินไปแล้วหักบัญชีจากผู้ส่งจ่ายได้ ส่วนกรณีที่ยื่นเกิน 6 เดือน หากธนาคารจ่ายเงินไปแล้วไม่เกิดปัญหาภายหลังก็ไม่มีผลอะไรแต่หากมีปัญหาขึ้นธนาคารจะปฏิเสธไม่รับผิดชอบไม่ได้

นอกจากสาเหตุ 3 ประการ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 991 แล้ว ในทางปฏิบัติยังมีกรณีที่ธนาคารอาจปฏิเสธไม่จ่ายเงินตามเช็ค ตามประเพณีนิยมที่ถือปฏิบัติอีก คือ

4) ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายไม่ตรงกับตัวอย่าง กรณีนี้ธนาคารอาจติดต่อกับผู้ส่งจ่ายถ้าทำได้เพื่อสอบถามว่าได้มีการส่งจ่ายเช็คนั้นหรือไม่ หากเป็นลายมือชื่อของผู้ส่งจ่ายจริง แต่เผอิญผิดเพี้ยนจากลายมือตัวอย่างที่เคยให้ไว้กับธนาคาร ธนาคารก็อาจจ่ายเงินตามเช็คไปได้เช่นกัน

5) จำนวนเงินไม่ถูกต้อง หรือจำนวนเงินตามตัวเลขไม่ตรงกับที่เขียนเป็นตัวอักษร

6) เช็คชำรุด ฉีกขาด

7) ผู้ส่งจ่ายปิดบัญชีเงินฝากแล้ว

ในมาตรา 992 ยังกำหนดให้ธนาคารงดจ่ายเงินทันที เมื่อ

8) รู้ว่าผู้ส่งจ่ายตาย

- 9) รู้ว่าศาลได้มีคำสั่งรักษาทรัพย์ชั่วคราว หรือคำสั่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้มละลายหรือได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้น

(3) ดราฟธนาคาร (BANKER'S DRAFT)

ดราฟธนาคาร คือ คำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรของธนาคารหนึ่งส่งไปยังอีกธนาคารหนึ่งหรือสาขาของตน ให้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลหนึ่ง

จากความหมายของดราฟธนาคารจึงเห็นได้ว่าดราฟธนาคารเป็นเครื่องมือเครดิตที่อำนวยความสะดวกในการจ่ายเงินหรือชำระหนี้แก่ประชาชนพ่อค้านักธุรกิจเป็นอย่างมาก เมื่อลูกนี้ต้องการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ที่อยู่ห่างไกลจะเป็นในประเทศหรือแม้ในต่างประเทศก็ตามก็อาจใช้วิธีซื้อดราฟของธนาคารโดยเสียเงินค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นจากมูลค่าดราฟที่ซื้อเพียงเล็กน้อย แล้วส่งดราฟนี้ไปให้กับเจ้าหนี้ เมื่อเจ้าหนี้ได้รับดราฟก็สามารถนำไปขึ้นเงิน ณ ธนาคารที่ระบุไว้ในดราฟซึ่งก็จะเป็นการที่อยู่ใกล้กับภูมิลำเนาของเจ้าหนี้ตามที่แจ้งให้ลูกหนี้ได้ทราบล่วงหน้าแล้ว

ปกติธนาคารต่าง ๆ จะมีสาขาของตนในเมืองต่าง ๆ อยู่แล้วก็อาจจะระบุในดราฟให้ธนาคารสาขาที่อยู่ใกล้เจ้าหนี้เป็นผู้จ่ายเงินตามคำสั่งในดราฟ หรือหากเจ้าหนี้ต้องการให้ธนาคารอื่น ๆ ตามที่ต้องการเป็นผู้จ่าย ธนาคารเจ้าของดราฟก็อาจทำได้ เพราะปกติธนาคารทั้งหลายจะมีบัญชีเงินฝากไว้กับธนาคารอื่น ๆ อยู่แล้วเช่นกัน แม้กับธนาคารในต่างประเทศบางธนาคารก็ตาม การใช้ดราฟในการชำระหนี้ นอกจากจะปลอดภัยเพราะได้มีการระบุชื่อผู้รับเงินไว้แน่ชัดแล้ว หากดราฟสูญหายไปผู้ได้ดราฟโดยมิชอบก็ไม่อาจนำไปขึ้นเงินได้แล้ว ดราฟยังมีความมั่นคงเชื่อถือได้เป็นอย่างดีเพราะผู้ออกคือธนาคาร และผู้จ่ายเงินก็คือธนาคาร

7. สรุป

เครดิต หมายถึง ความน่าเชื่อถือที่เจ้าหนี้มีต่อลูกหนี้ เครดิตแบ่งได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการแบ่ง

เครื่องมือเครดิต หมายถึง เอกสารที่แสดงหลักฐานการเป็นหนี้ต่อกันเป็นลายลักษณ์อักษร เครื่องมือเครดิตที่สำคัญมี 2 ประเภท คือเครื่องมือเครดิตที่มีลักษณะเป็นคำมั่นสัญญาใช้เงิน ได้แก่ หนี้ในบัญชีและตั๋วสัญญาใช้เงิน กับเครื่องมือเครดิตในลักษณะคำสั่งให้จ่ายเงินเช่น ตั๋วแลกเงิน เช็ค ครีฟ ธนาคาร เป็นต้น เครื่องมือเครดิตแต่ละประเภท จะมีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และ พานิชย์ ตลอดจนประเพณีปฏิบัติทางการค้า ถือเป็นปฏิบัติเพื่อให้เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ

คำถามท้ายบทที่ 5

1. หลัก 5 'C of credit ประกอบด้วยอะไรบ้าง
2. ตัวสัญญาใช้เงิน คืออะไร มีผู้เกี่ยวข้องกี่ฝ่าย
3. ให้อธิบายความหมายของตัวแลกเงิน
4. ให้อธิบายความหมายของการอวัลตัวแลกเงิน
5. ให้อธิบายความหมายของการรับรองตัวแลกเงิน
6. เช็คมี่ประเภท อะไรบ้าง
7. การโอนเช็คนักผู้ถือทำได้โดยวิธีใด
8. อธิบายความหมายของ “ผู้ทรงเช็ค”
9. การสลักหลังเช็คนักมีวิธี อะไรบ้าง และมีผลอย่างไร
10. การขีดคร่อมเช็คนักมีวิธี อย่างไรบ้าง และมีผลอย่างไร
11. ธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คในกรณีใดบ้าง